
ÚVOD

S myšlienkou napísať knihu o závislosti od hazardného hrania súviselo viacero okolností. Jednou z najzásadnejších bola 11. revízia Medzinárodnej klasifikácie chorôb, ktorú sa na Slovensku bohužiaľ v čase konečnej fázy písania predkladanej monografie zatiaľ nepodarilo ani preložiť, nieto ju uviesť do praxe, hoci oficiálne vstúpila do platnosti už 1. januára 2022. Jedenásta revízia klasifikácie nie je len novým spôsobom zatriedovania a formulovania diagnôz, ale aj reflexiou súčasnej medicíny a aktuálneho chápania ľudského zdravia a choroby, teda má nielen významnú hodnotu pre zaznamenávanie a vykazovanie, ale je dôležitým svedectvom o klasifikovaní chorôb a porúch a míľnikom v dejinách medicíny a lekárstva. Z pohľadu psychiatrie v nej dochádza k obrovským zmenám v zatriedení psychických porúch a k nemalým koncepčným a terminologickým metamorfózam. Jej význam nechceme v tejto chvíli preceňovať a posúdenie jej výhod či nevýhod ponechávame klinickej praxi a neúprosnému času, ktorého váham ťažko uniknúť. Pre nelátkové závislosti sa v nej však objavilo jedno radostné zadosťučinenie, a síce, že konečne došlo k oficiálnemu uznaniu ich závislostného charakteru a k ich zaradeniu do spoločnej kapitoly s látkovými závislosťami, respektíve s poruchami v dôsledku užívania psychoaktívnych látok. Pre poruchu hazardného hrania ide o dôležité spätné potvrdenie závislostného modelu pristupovania k nej, či už z hľadiska jej porozumenia, alebo z hľadiska jej liečby, ktorej sa na II. Psychiatrickej klinike SZU v Banskej Bystrici, pracovisku autorov publikácie, venuje nemalá pozornosť. Konceptuálne už teda nie je iba impulzívnou alebo návykovou poruchou, v ktorej dochádza k narušeniu kontroly, ale závislosťou v plnom medicínskom význame tohto slova, so všetkými jeho dôsledkami, ktoré z praxe tak dobre poznáme. Už nejde o patologické hráčstvo, na ktoré sme boli zvyknutí tri desaťročia, hoci ide o ten istý zdravotný, psychologický, sociálny, filozofický, hodnotový alebo etický problém. V tom spočíva nemalý paradox mnohých zmien – že vlastne len inak odievajú to, čo sa vo svojom jadre vôbec nezmenilo, ponúkajú novú definíciu alebo zatriedenie čohosi, čo možno aktuálne inak poodhaľujeme, ale čo sprevádzalo históriu človeka snáď už od obdobia staroveku. A to je ďalšie východisko tejto knihy – snaha porozumieť problémom s hazardnými hrami v ich mnohorakých spojitostiach a kontextoch, no pritom úsilie a jednoznačný úmysel zachovať primát medicínskemu, respektíve psychiatrickému konštruktu. Koniecne a celistvo implementovať všetky súvislosti hazardného hrania do integrujúceho medicínskeho textu nie je ľahká úloha a či sa nám to v tejto práci aspoň v základných rysoch podarilo, posúdia čitatelia a prísne oko nemilosrdného sudcu, ktorým je istý časový a myšlienkový odstup a v ktorom sa i my ako autori onedlho budeme pozeráť na to, čo sme vytvorili, skôr ako na koncept, ktorý by sme radi dotvorili alebo napokon predsa len spracovali inak. Ale tak to už s ľudskou tvorbou chodí. Je dynamická, vstrebáva do seba stále nové podnety a výzvy.

To „patologické“, čo ako adjektívum sprevádzalo hráčstvo od začiatku, je vlastne spoločné všetkým behaviorálnym závislostiam alebo závislostným činnosťami. Ide o syndromologickú triádu narušenej kontroly nad určitým správaním, jej uprednostňovanie pred inými životnými záujmami a každodennými aktivitami a pokračovanie alebo stupňovanie daného správania napriek jeho negatívnym dôsledkom. Odstránenie prívlastku „patologické“ nevnímame ako nejakú depatologizáciu alebo destigmatizáciu, ako sa o tom často hovorí, pretože ide o relevantný medicínsky pojem, ktorý znamená „chorobný“, teda v našom prípade týkajúci sa poruchy alebo z nej vyplývajúci, a tiež „nezdravý“, teda už mimo okruh širšie i užšie chápaného psychického zdravia. Koniec koncov správanie, ktoré pôvodne prinášalo istý pocit uspokojenia a potešenia, respektíve malo svoj základný hedonický charakter, a ktoré neskôr narúša psychický stav človeka a jemu i jeho okoliu spôsobuje nemalé problémy a škody, pričom sa stáva skôr dyshedonickým alebo prinajmenšom ambihedonickým, sa právom označuje ako patologické. Vymiznutie tohto prídavného mena z názvu psychickej poruchy, ktorá sa týka hazardného hrania, však vítame, pretože jeho figurovanie v ňom bolo vlastne zbytočné. Každá psychická porucha má predsa patologický charakter, pre ktorý je ako psychická porucha vôbec vytýčená, konceptualizovaná, diagnostikovaná a liečená. Nejde teda o cestu depatologizácie, ale terminologickej očisty, tobôž nie destigmatizácie, pretože stigma sa predsa odstraňuje úplne inak ako vypustením zo zoznamu psychických porúch. V tom prípade by sme museli vymazať všetky psychické poruchy, pretože odstránenie stigmaty chápeme ako jedno z liečebných opatrení v tom najširšom zmysle slova. Začiatkom destigmatizácie je naopak prijatie psychickej poruchy takej, aká je.

Dalším zásadným východiskom napísania tejto knihy je 30. výročie liečby pacientov so závislosťou od hazardného hrania na niekdajšom protihráčskom oddelení a súčasnom Pracovisku liečby nelátkových závislostí v rámci II. Psychiatrickej kliniky SZU vo Fakultnej nemocnici F. D. Roosevelta v Banskej Bystrici. Považujeme to za dostatočne dlhé obdobie na to, aby sme si mohli dovoliť takéto spätné ohliadnutie sa a zosumarizovanie našich poznatkov a skúseností, pričom ide zároveň o časový úsek, ktorý môže pokryť podstatnú časť profesionálnej kariéry lekára. Kniha je v istom zmysle aj akýmsi odborným vyrovnaním sa s medicínskym chápaním problémov týkajúcich sa hazardného hrania, pretože aj v súčasnosti dochádza k ich mylnému vnímaniu ako primárne etických alebo sociálnych a ku kritike poruchy hazardného hrania ako medicínsky vykonštruovanej. Na tomto mieste sa tak opätovne vraciame ku konštatovaniu, že základom destigmatizácie, nehovoriac o liečbe, je prijatie a pochopenie problému takého, aký je, teda v tomto prípade ako závislosti so všetkými jej aspektmi.